

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

TEDARİK ZİNCİRİNİN KÜRESEL GIDA KRİZİNE ETKİLERİ: TÜRKİYE ÇÖZÜMÜ

MUSTAFA KESKİN

Araştırma Raporu

Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

KONYA
Ağustos, 2022
www.kto.org.tr

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. KÜRESEL GIDA KRİZİ	1
3. GIDA KRİZİNİN ÜLKELERE YANSIMALARI	4
4. TÜRKİYE'NİN ÇÖZÜMÜ	6
5. SONUÇ.....	7
6. KAYNAKÇA.....	8

1. GİRİŞ

Rusya ve Ukrayna, küresel tahıl üretimi ve ihracatında stratejik bir öneme sahiptir. Dünya tahıl ticaretinde dengeleri değiştirebilecek bir potansiyele sahip olan bu iki ülke arasında çıkan savaş küresel gıda krizini de tetiklemiştir.

Savaş öncesinde dünyanın buğday ihracatı olan 200 milyon tonun yaklaşık %30'unu (60 milyon ton), arpa ihracatının %31'ini (10,5 milyon ton), ayçiçek ihracatının %32'sini (1,25 milyon ton), mısır ihracatının %19'nu (38 milyon ton) Rusya ve Ukrayna üretmekteydi.

Küresel hububat ihtiyacının yaklaşık 110 milyon tonu Rusya ve Ukrayna tarafından karşılanmaktadır. Savaşın başlaması ile beraber Ukrayna güvenlik endişesiyle, Rusya ise yaptırım amacıyla hareket ettiğinden dolayı tarım ürünlerini dünyaya ihraç edememişlerdir. Bu kilit durum dünyadaki gıda fiyatlarını artırmıştır. Başta Afrika bölgesinde yaşayan milyonlarca insanın hayatını tehdit eden bu krizin çözüme kavuşturulması Türkiye güdümünde olmuştur.

Çalışmada yukarıdaki bilgiler ışığında tedarik zincirinin zayıflaması ile başlayan küresel gıda krizinin çıkması, ülkelere etkisi ve çözümü incelenecektir.

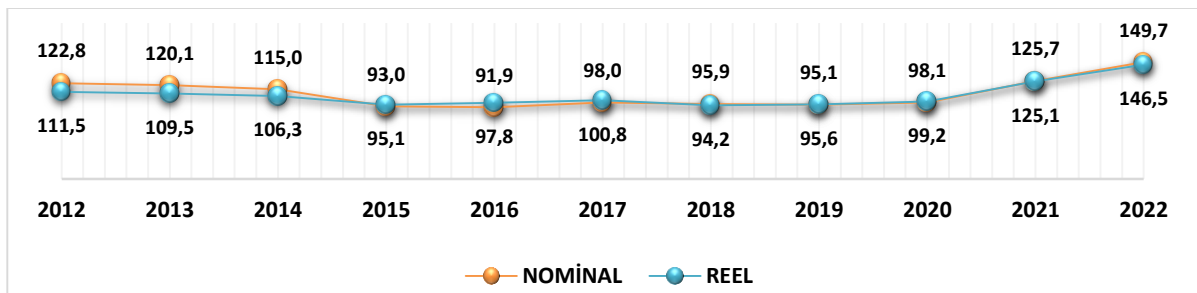
2. KÜRESEL GIDA KRİZİ

Gıda fiyatlarının artması, gıda tüketimini azaltarak bireylerin beslenmesinde yetersizliğe neden olmaktadır. Dünya nüfusundaki yetersiz beslenenlerin kısa sürede kayda değer oranda artması "küresel gıda krizi" olarak tanımlanmaktadır. Gıda fiyatlarının artması ile aç nüfusun sayısının artması doğru orantılıdır.

BM Gıda ve Tarım Örgütü'ne göre gıda krizi, bireylerin günlük aktivitelerini gerçekleştirebilecek enerjiye sahip olmaları için almaları gereken kalori miktarının altında beslenme durumudur. Günlük olarak alınması gereken kalori miktarı; kişinin yaşı, vücut ölçüleri, günlük aktivitesi ve psikolojik durumuna göre değişebilmektedir. Gıda ve Tarım Örgütü yaptığı incelemeler sonunda bu değeri uluslararası bir standarda bağlayarak 1800 kalori olarak belirlemiştir.

Küresel gıda fiyat endeksleri incelendiğinde; 2012-2014 yıllarında ortalama %120 bandında iken 2015-2020 yıllarında ortalama %95 olarak belirlenmiştir. Koronavirüsün 2020 yılında ortaya çıkması ile beraber 2021'de bu endeks %125,7'ye yükselmiştir. 2022 yılında ise salgının etkileri üzerine savaşta eklenerek endeks %149,7 oranına ulaşmıştır.

Grafik 1: Yıllara Göre Küresel Gıda Fiyatı Endeksleri (%)

Kaynak: FAO

Küresel bazda yıllara göre et, süt, tahıl, yağ ve şeker fiyat endeksleri incelendiğinde 2021 yılının fiyatların yükselmesi anlamında bir kırılma noktası olduğu görülmektedir. Et fiyat endeksi; %107,7'den %119,7'ye çıkarken, tahıl %131,2'den %159'a kadar ciddi bir artış kaydetmiştir.

Tablo 1: Yıllara Göre Detaylandırılmış Gıda Endeksleri (%)

YILLAR	ET	SÜT	TAHİL	YAĞ	ŞEKER
2018	94,9	107,3	100,8	87,8	77,4
2019	100,0	102,8	96,6	83,2	78,6
2020	95,5	101,8	103,1	99,4	79,5
2021	107,7	119,1	131,2	164,9	109,3
2022	119,7	143,9	159,0	212,7	116,2

Kaynak: FAO

Küresel gıda krizini tetikleyen etmenlerin başında Covid-19 gelirken bu krizi Rusya-Ukrayna Savaşı hızlandırmıştır. Bunların dışındaki etmenler aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

Şekil 1: Küresel Gıda Krizini Tetikleyen Etmenler

Küresel gıda krizini önleyecek hususlar aşağıdaki şekilde maddeler halinde verilmektedir. Buna göre;

Şekil 2: Gıda Krizini Önleyecek Unsurlar

- Kısa vadede öncelikle panik ortamına ve stoklamaya neden olan küresel dinamikler istikrara kavuşturulmalıdır.
- Asya ve Afrika başta olmak üzere yoksulluk ve açlıkla mücadele eden ülkelere acil gıda yardım programları oluşturulmalıdır.
- BM, FAO, DTÖ gibi uluslararası otoriteler aracılığıyla 16 temel gıda maddesi stok envanteri takibi yapılmalıdır.
- Küresel göçler gibi daha büyük sorunlara neden olmayacak tedbirler alınmalıdır. Kriz esnasında harekete geçirilebilecek etkin ve adil bir stok yönetimi ile gıda krizi önlenmelidir.

Şekil 3: Gıda Güvenliğini Oluşturan Temel Unsurlar

∞ *Bulunabilirlik*; yeterli miktarda uygun kaliteli gıdanın yerel üretim veya ithalat ile mevcut olması durumudur.

∞ *Erişilebilirlik*; bireylerin besleyici gıdaya ulaşılabilmesi için yeterli satın alma gücüne sahip olunmasıdır.

∞ *Yararlanma*; yeterli beslenme, temiz su, hijyen ve sağlık hizmetleri ile tüm fizyolojik ihtiyaçların karşılandığı sağlıklı beslenme durumudur.

∞ *İstikrar*; gıda güvenliğinin olması için nüfus, hane veya bireyin her zaman yeterli miktarda gıdaya ulaşabilmesi durumudur.

1,8 trilyon dolar ticari hacme sahip olan Rusya ve Ukrayna, dünyanın en büyük tahıl ihracatçıları arasında yer almaktadır.

Küresel buğday ihracatının %10'unu gerçekleştiren Ukrayna'da çıkan savaştan dolayı buğday fiyatları 2008 krizinden bu yana en yüksek seviyeleri görmüştür. Ukrayna, savaşın başında dünyanın dördüncü büyük mısır ve buğday ihracatçısı olurken ayçiçek yağı ihracatında dünya lideriydi. Bu ülkelerin buğday üretiminde ya da lojistiğinde yaşadığı herhangi bir problem ağırlıklı olarak Afrika bölgesinde açlık krizine maruz kalan insanları daha çok tehlikeye atmaktadır.

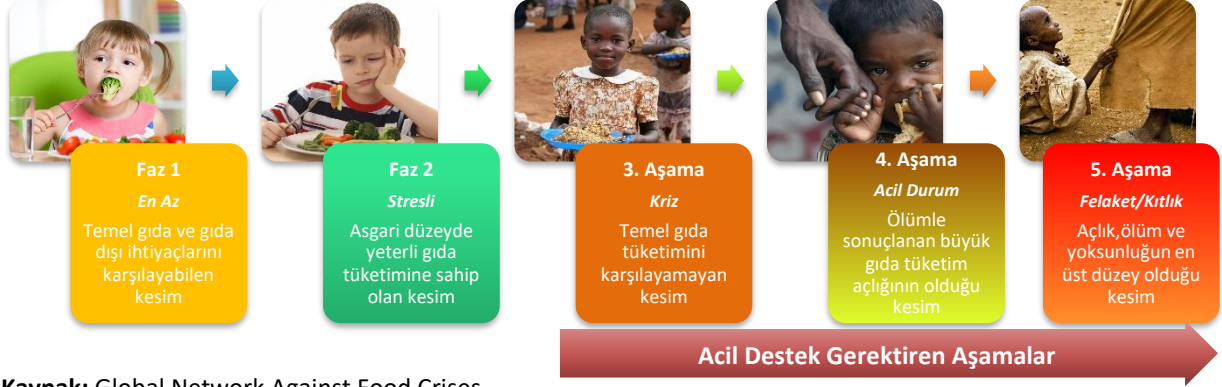
Yaklaşık 25 Afrika ülkesi buğdaylarının üçte birini, diğer 15 ülke ise yarısından fazlasını Rusya ve Ukrayna'dan temin etmektedir. Uzmanlar tahıl pazarlarının birbirleriyle olan ilişkilerine atıf yaparak tahıl kaynaklı her üründe fiyatların yükseleceğini düşünmektedir. Ukrayna'nın 2022 yılı bahar döneminde mahsullerini ekememe durumu ve Rus mahsullerine yapılan ambargo, küresel gıda enflasyonunu artırması ön görülmektedir.

BM Gıda ve Tarım Örgütü'nün açıkladığı rakamlara göre Dünya Gıda Fiyat Endeksi yıllık %19 artmıştır. Uzmanlar çatışmaların devam etmesi halinde tahıl ihracatının olumsuz yönde etkileneceğini belirtmektedir. Koronavirüs ve Ukrayna işgali uluslararası tedarik zincirinde problemler yaratarak gıda, yakıt ve gübre fiyatlarını ciddi şekilde artırmıştır.

Şekil 4: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Şekil 5: Gıda Güvenliği Aşamalı Sınıflandırma

Kaynak: Global Network Against Food Crises

3. GIDA KRİZİNİN ÜLKELERE YANSIMALARI

Covid-19 salgını, aşırı hava koşulları ve çatışmalardan dolayı 2021 yılında 53 ülkede yaklaşık 193 milyon insan akut gıda güvensizliği yaşamaktadır. Bu rakam, 2020 yılına göre yaklaşık 40 milyon (%25) daha fazla olmuştur. Birleşmiş Milletler, 1990-2015 yılları arasında yetersiz beslenme oranını yarıya düşürmeyi başarmıştır. 2030 yılına kadar ise tamamının bitirilmesini hedeflemektedir. Bütün bu hedeflere rağmen son zamanlarda yaşanan küresel olaylar (çatışmalar, covid-19, tedarik zinciri, enflasyon) yetersiz beslenme miktarını ciddi oranda artırmış ve 2008-2009 yılındaki seviyelere döndürmüştür.

KÜRESEL GIDA KRİZİ

2022 yılında 82 ülkede **345 milyon** insan akut gıda güvensizliğine maruz kalmaktadır.

2022 yılında 45 ülkede **50 milyon** insan 4. aşama acil durumunda hayat mücadelesi vermektedir.

2022 yılında **882 bin** insan 5. aşama felaket ile yüzleşmektedir.

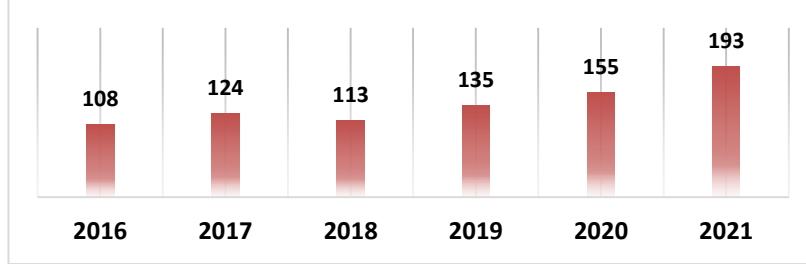

Dünya Gıda Programı kapsamında **152 milyon** insana destek verilmesi amaçlanmaktadır.

Dünya Gıda Programı 2022 yılı için **22.2 milyar dolar** finanse etmektedir.

2016-2019 yılları arasında ortalama 120 milyon kişi gıda krizine maruz kalırken bu miktar 2020 yılında %14 oranında artarak 155 milyona yükselmiştir. 2021 yılında ise %24 oranında ciddi bir artış ile rekor seviyelere ulaşmıştır.

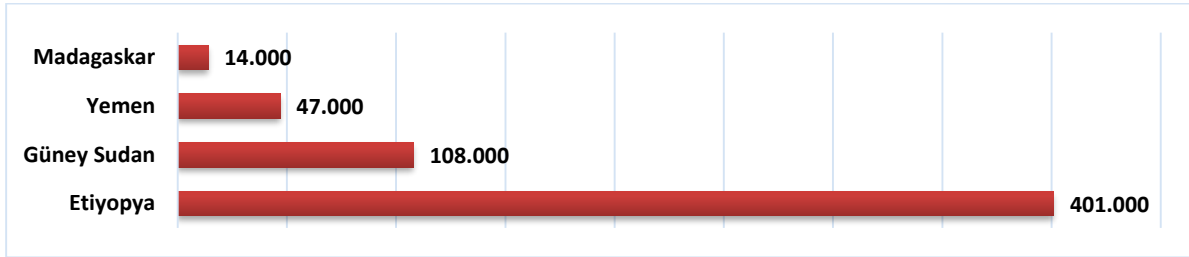
Grafik 2: Gıda Krizine Maruz Kalan İnsan Sayısı (2016-2021, Milyon)

Kaynak: FAO

2021 yılında 570.000 kişi felaket aşamasında akut gıda krizi geçirmektedir. Etiyopya'da 401.000 kişi beşinci aşama gıda kriziyle yüzleşirken Güney Sudan'da ise 108.000 kişi tespit edilmiştir.

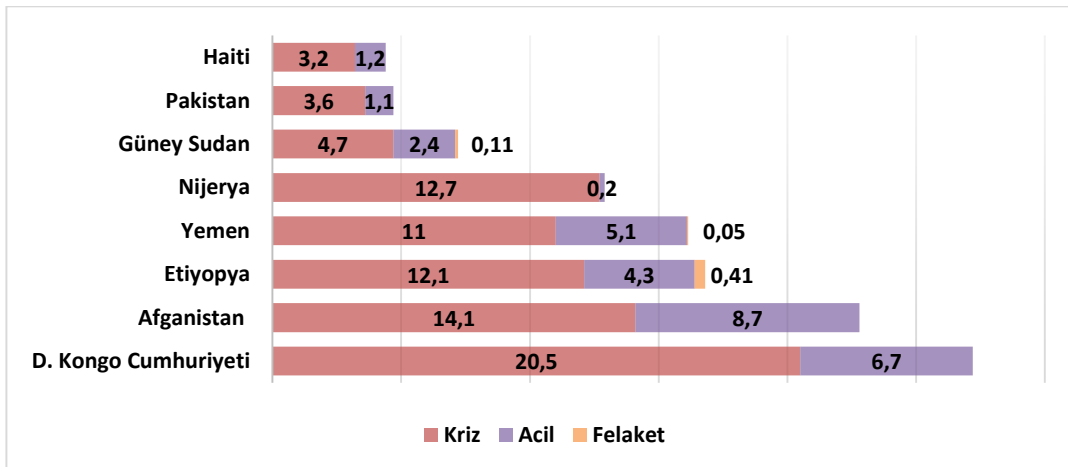
Grafik 3: 2021 Yılı Felaket (5.Aşama) Miktarına Sahip Ülkeler

Kaynak: Global Network Against Food Crises

2021 yılında **kriz** aşaması en yüksek 20.5 milyon ile Demokratik Kongo Cumhuriyeti iken **acil** aşaması 8.7 milyon ile Afganistan'dır. Etiyopya ise **felaket** aşamasında 401 bin kişiye sahiptir.

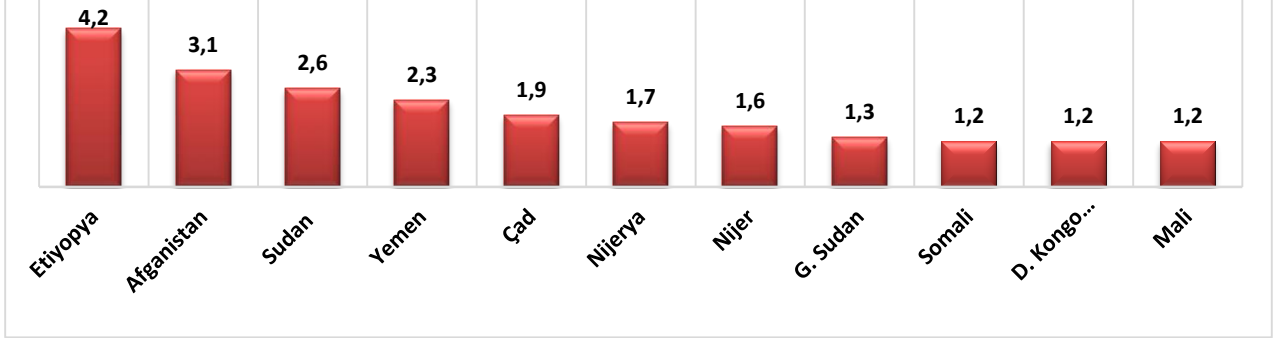
Grafik 4: 2021 Yılı Bireylerin Yaşadığı Krizlerin Çeşitlerine Göre Miktarı (Milyon)

Kaynak: Global Network Against Food Crises

2021 yılında gıda krizinin etkisi altına aldığı 5 yaş altı çocuklara sahip ülkelerin başında 4.2 milyon ile Etiyopya gelirken onu 3.1 milyon ile Afganistan takip etmektedir. Sudan, Yemen ve Çad ise sırasıyla 2.6, 2.3 ve 1.9 milyondur.

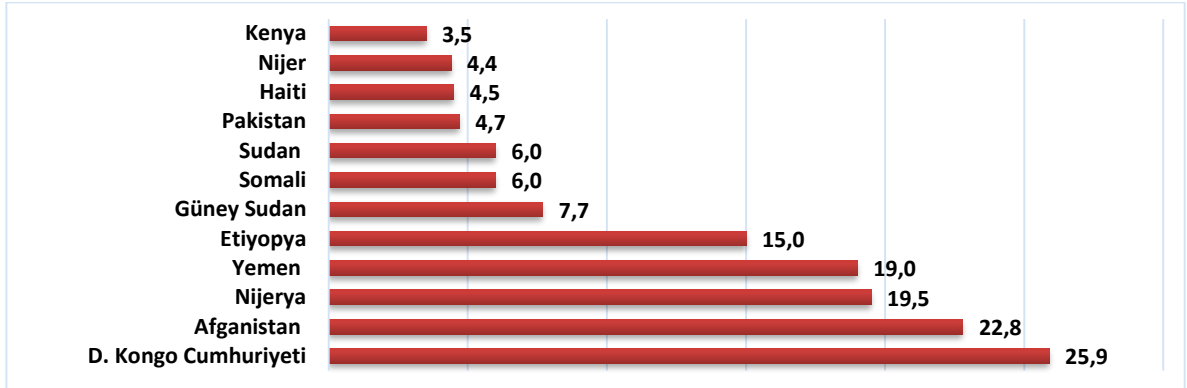
Grafik 5: 2021 Yılında Gıda Krizinden Etkilenen 5 Yaş Altı Çocukların Ülke Dağılımları (Milyon)

Kaynak: Global Network Against Food Crises

2022 yılında gıda krizine en çok maruz kalan ülke ise 25.9 milyon ile Demokratik Kongo Cumhuriyeti olmuştur. Afganistan 22.8 milyon ile ikinci sırada iken Nijerya 19.5 milyon ile üçüncü sıradadır.

Grafik 6: 2022 Yılı Gıda Krizine Maruz Kalacak Birey Sayısı (Milyon)

Kaynak: Global Network Against Food Crises

4. TÜRKİYE'NİN ÇÖZÜMÜ

Rusya'nın 2022 Şubat ayında Ukrayna'yı işgal etmesi sonucu artan tahıl, ayçiçek yağı, akaryakıt ve gübre fiyatları küresel gıda fiyatlarını yükseltmiştir. Koronavirüs süreci fiyatların yükselmesi ve enflasyona neden olurken savaş ise bu süreci hızlandırarak krizi büyütüştür.

Savaş ile birlikte Ukrayna depoladığı yaklaşık 20 milyon tonluk tahılın ihracatını savunma nedeniyle gerçekleştirilememektedir. Avrupa ülkelerinden Rusya'ya uygulanan ambargolardan dolayı Rusya tarım ürünlerini ihraç etmekte zorlanmaktadır.

Dünyanın en büyük tahıl üreticisi ve ihracatçılarından olan Rusya ve Ukrayna arasındaki savaşın başlamasıyla beraber ortaya çıkan gıda krizi daha büyük felaketlere yol açmadan Türkiye'nin arabuluculuğu

ile çözülmüştür. İki ülke arasında toplam 9 maddeden oluşan “Tahıl Sevkiyatı Anlaşması” imzalanmıştır. Anlaşmaya konu olan maddelerden önde gelenler ise şekil 6’da gösterilmektedir.

Şekil 6: Tahıl Sevkiyatı Anlaşması Maddeleri

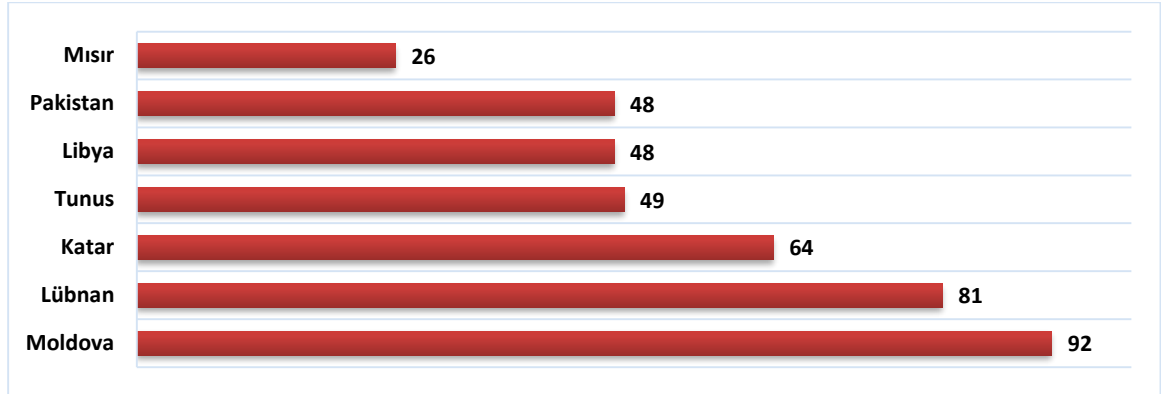

Kaynak: Yeni Şafak

Tahıl sevkiyatı anlaşmasında temel amaç Rusya'nın Ukrayna tahıl gemilerinin Karadeniz limanlarından geçmesine olanak sağlayarak oluşan gıda krizini çözmektir. Oluşturulacak güvenli tahıl koridoru Ukrayna'nın depolarında birikmiş tahılların denizyolu ile belirli bir süre içerisinde lojistiğini temin etmektedir. “Çernomorsk, Odessa ve Yujniy” limanlarından çıkacak gemiler İstanbul giriş-çıkışlarında Rus ve Türk birimler tarafından denetlenecektir.

Ukrayna'nın buğday sevkiyatı yaptığı bazı ülkelerin tüketim oranları incelendiğinde; Moldova tükettiği buğdayın %92'sini, Lübnan %81'ini ve Katar ise %64'ünü Ukrayna'dan ithal etmektedir. Grafikten de görüleceği üzere Ukrayna'ya bağımlı olan ülkeler için anlaşmanın önemi daha iyi kavranacaktır.

Grafik 7: Ukrayna'ya Buğday Bağımlılığı Olan Bazı Ülkeler (2022, %)

Kaynak: Yeni Şafak

5. SONUÇ

Küresel açıdan değerlendirildiğinde tahıl koridorunun faaliyete geçmesi özellikle Afrika ülkelerinde açlık krizi ile karşı karşıya kalan insanlar için büyük bir önem taşımaktadır. Salgının başlattığı küresel ekonomik bunalım savaşın devam ettirdiği tedarik zincirindeki kırılmalar ile birleştiğinde dünyadaki gıda üretimini pahalılaştırmıştır. 2021-2022 sezonunda Ukrayna'nın buğday üretimi 33 milyon ton iken 2022-2023 sezonunda 19 milyon 500 bin tona düşmesi beklenmektedir. Ayrıca mısır üretiminin 35 milyon 805 bin

tondan 25 milyon tona, arpa üretiminin 7,6 milyon tondan 5,7 milyon tona, ayçiçeği üretiminin ise 17,5 milyon tondan 9.5 milyon tona gerileyeceği düşünülmektedir. Bu veriler ışığında savaşın küresel olarak ne kadar yıkıcı bir etkisinin olduğu bir kez daha anlaşılmıştır.

Türkiye'nin savaş halinde olan iki ülkeyi ortak bir noktada birleştirerek sorunu çözüme kavuşturması uluslararası diplomasi açısından büyük bir başarıdır. Bölgesel bir güç olarak Türkiye açlık krizinin tetiklediği 193 milyonu aşkın insanın hayatına önemli bir katkı sağlamıştır.

BM Genel Sekreteri, Avrupa Birliği Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi, ABD Beyaz Sarayı Ulusal Güvenlik Konseyi Stratejik İletişim Koordinatörü, İngiltere Dışişleri Bakanı, Rusya Dışişleri Bakanı ve Ukrayna Türkiye'nin bu diplomatik başarısını kutlamıştır. Ayrıca Rainews24 (İtalya) haber kanalı ile Le Parisien (Fransa) gazetesi Türkiye'nin diplomatik başarısını bültenlerinde yer vermişlerdir.

6. KAYNAKÇA

- 🔗 Food and Agricultural Organization of the United Nations
- 🔗 International Fund for Agricultural Development
- 🔗 World Health Organization - The Global Report on Food Crises 2022
- 🔗 World Food Programme
- 🔗 Unicef
- 🔗 FAO, IFAD, WHO, WFP – The State of Food Security and Nutrition In The World 2022
- 🔗 Serkan GÜRLÜK, Özlem TURAN- Dünya Gıda Krizi: Nedenleri ve Etkileri- Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü
- 🔗 <https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/07/23/kuresel-gida-krizi-turkiyenin-cabalarıyla-cozuldu-dunyaya-nefes-borusu-acildi>
- 🔗 <https://www.perspektif.online/gida-sisteminin-onlenebilir-krizi-1/>
- 🔗 <https://www.ilkeanaliz.net/2022/01/28/dunyada-ve-turkiyede-gida-guvenligi-ve-surdurulebilirlik/>
- 🔗 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kuresel-gida-krizi-raporu-yaklasik-193-milyon-insan-akut-gida-guvenlizligi-yasiyor/2579524>
- 🔗 <https://www.wfp.org/publications/global-report-food-crisis-2022>
- 🔗 <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/brief/food-security-update>
- 🔗 <https://reliefweb.int/report/world/global-food-crisis-update-worlds-unprecedented-needs-2022>
- 🔗 https://en.wikipedia.org/wiki/2022_food_crisis
- 🔗 <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/07/15/pr22259-joint-statement-heads-fao-imf-wbg-wfp-wto-global-food-security-crisis>
- 🔗 <https://www.bond.org.uk/news/2022/06/all-time-highs-the-global-report-on-food-crisis-2022>
- 🔗 <https://sdg.iisd.org/news/world-is-moving-backwards-in-efforts-to-end-hunger-sofi-2022-warns/>
- 🔗 <https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/son-dakika-gida-krizi-baskan-erdogan-onculugunde-cozuldu-pes-pese-tebrik-ve-tesekkur>
- 🔗 <https://www.trthaber.com/haber/gundem/tahil-krizi-istanbulda-cozuldu-turkiyeye-tebrik-yagdi-696609.html>
- 🔗 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-ukraynadaki-gida-tedarik-zincirinin-cokmekte-oldugunu-belirtti/2539765>
- 🔗 <https://www.ilkeanaliz.net/2022/01/28/dunyada-ve-turkiyede-gida-guvenligi-ve-surdurulebilirlik/>
- 🔗 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-ukraynadaki-gida-tedarik-zincirinin-cokmekte-oldugunu-belirtti/2539765>
- 🔗 <https://www.dunya.com/kose-yazisi/tahil-koridoru-dunyada-aclik-sorununu-cozer-mi/664026>
- 🔗 <https://www.yenisafak.com/gundem/tahil-koridoru-nedir-hangi-ulkeler-imaladi-tahil-koridoru-anlasmasinin-detaylari-neler-iste-madde-madde-tahil-koridoru-anlasmasi-3840031>
- 🔗 <https://www.cnnturk.com/turkiye/tahil-koridoru-anlasmasi-nedir-hangi-ulkeler-imaladi-tahil-koridoru-anlasmasi-kapsami>
- 🔗 <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-tahil-koridoru-nedir-ne-demek-iste-tahil-koridoru-anlasmasi-maddelerinin-detaylari-42105586/6>